

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКИХ ТОПОНІМІВ ГЕРМАНСЬКИМИ МОВАМИ

Стаття ґрунтується на результатах дослідження, спрямованого на вивчення специфіки перекладу українських топонімів німецькою та англійською мовами. Автором визначаються прийоми перекладу, що дозволяють найбільш адекватно відтворити фонографічну та внутрішню форму українських топонімів різних видів. За результатами дослідження зроблено висновок про наявну фонографічну варіативність ономастичних відповідників українських топонімів у германських мовах.

Ключові слова: специфіка перекладу, українські топоніми, німецька та англійська мови, прийоми перекладу, фонографічна та внутрішня форма, фонографічна варіативність, ономастичні відповідники, германські мови.

Статья основывается на результатах исследования, направленного на изучение специфики перевода украинских топонимов на немецкий и английский языки. Автором определяются приемы перевода, позволяющие наиболее адекватно воспроизвести фонографическую и внутреннюю форму украинских топонимов разных видов. По результатам исследования сделан вывод о фонографической вариативности ономастических соответствий украинских топонимов в германских языках.

Ключевые слова: специфика перевода, украинские топонимы, немецкий и английский языки, приемы перевода, фонографическая и внутренняя форма, фонографическая вариативность, ономастические соответствия, германские языки.

The article is based on the outcome of the research aimed at studying the peculiarities of translating Ukrainian geographical names into the German and English languages. In the focus of the investigation there are translation means which allow to render the phonographical shape and inner form of the different kinds of Ukrainian toponyms in the target languages adequately. As a result reasonable phonographical variability of onomastic correspondences of Ukrainian toponyms in Germanic languages was revealed.

Key words: the peculiarities of translating, Ukrainian geographical names, the German and English languages, translation means, the phonographical shape

and inner form, Ukrainian toponyms, phonographical variability, onomastic correspondences, Germanic languages.

Постановка проблеми. Проблема перекладу онімів посідає важливе місце у парадигмі сучасного перекладознавства, що підтверджує актуальність дослідження особливостей відтворення змісту різних видів онімної лексики як для загальної теорії перекладу, так і для національних перекладацьких практик. Значний внесок у сучасну ономастику та теорію перекладу зробили такі видатні вчені, як Ю. О. Карпенко, Є. С. Отін, В. М. Калінкін, О. Ю. Карпенко, О. В. Суперанська, В. І. Карабан, І. В. Корунець, Т. В. Іваніна [2].

Актуальність дослідження визначається недостатнім вивченням проблеми фонетичної та орфографічної варіативності ономастичних відповідників українських топонімів при перекладі на німецьку та англійську мови. *Новизна дослідження* вбачається у тому, що вперше здійснюється аналіз українських топонімів із метою визначення прийомів перекладу, що дозволяють найбільш повною мірою відтворити фонографічну та внутрішню форму цих географічних назв у німецькій та англійській мовах з урахуванням типологічних відмінностей у цільових мовах.

Під час проведення дослідження було використано такі методи, як метод теоретичного аналізу для узагальнення результатів попередніх розвідок із проблематики дослідження, дескриптивний метод для опису досліджуваних лінгвістичних феноменів, зіставний метод для системного порівняння особливостей творення та функціонування топонімів у слов'янських (українська) та германських (англійська і німецька) мовах.

Об'єктом дослідження є українські топоніми та їх перекладацькі відповідники, зафіксовані в двомовних словниках. *Предмет дослідження* — фонографічна форма та змістова складова досліджуваних географічних назв. Метою дослідження слід вважати вивчення основних труднощів здійснення адекватного перекладу автентичних українських топонімів англійською та німецькою мовами. Реалізація мети передбачає вирішення таких завдань:

- здійснити системний аналіз фонографічної структури українських географічних назв, їх англійських і німецьких відповідників;
- визначити роль змістової складової топонімів;

• схарактеризувати принципи підбору ономастичного відповідника у мові перекладу (англійській і німецькій) та методи їх реалізації.

Дослідження виконувалось на матеріалі топонімів, відібраних методом часткової вибірки з українсько-англійських і українсько-німецьких країнознавчих словників, загальною кількістю 1000 одиниць.

Під час здійснення дослідження топоніми та їх перекладацькі еквіваленти, зафіксовані у словниках, розподілялись на 5 груп за принципом підбору ономастичного відповідника у мові перекладу та методам його реалізації, а саме:

1) принцип звукової подібності, який може реалізовуватися методом транскрипції;

2) принцип графічної подібності, реалізація якого здійснюється методом транслітерації;

3) принцип адаптації до граматичної системи мови перекладу, провідною ознакою якого є застосування методу морфограматичної модифікації, за яким передбачається адаптація власної назви до мови перекладу;

4) принцип урахування історичної традиції номінації певного об'єкта, реалізація якого здійснюється методом традиційного найменування;

5) принцип збереження внутрішньої форми, що характеризується застосуванням методу калькування.

Більшу частину виборки топонімів за структурним аспектом класифікації Heikki Sarkka [4] складали центральні топоніми, визначальною рисою яких є той факт, що їхня внутрішня синтаксична структура не піддається аналізу, тому що до їхнього індивідуалізуючого значення входить мінімальний набір найбільш суттєвих характеристик географічного об'єкта. Проте було зафіксовано незначну групу топонімів, які в своїй структурі мають класифікувальний компонент: *Південний Буг — the Southern Bug (англ.), der Südbug (нім.); Запорізька Січ — Zaporizhian Sich (англ.), Zaporizhian Sich (нім.); Слобідська Україна — Sloboda Ukraine (англ.), die Sloboda Ukraine (нім.)*.

Аналіз одержаних результатів дозволив дійти таких висновків:

1. При перекладі 10 % топонімів англійською та 15 % німецькою мовою було застосовано метод морфограматичної модифікації (додавання закінчення -i- топоніму в англійській та німецькій мові, заміна

прикметника на іменник, додавання артиклю) у поєднанні з прийомом транслітерації. Напр.: *Бабій Яр — Babii Yar (англ.); Сlobідська Україна — Sloboda Ukraine (англ.); Майдан Незалежності — der Majdan Nesaleschnosti (нім.)*.

2. Близько 35 % топонімів перекладались англійською і 32 % німецькою за принципом звукової подібності одиниці перекладу до цільової одиниці оригіналу, тобто за допомогою прийому транскрипції. Напр.: *Чорнівці — Chornivtsi (англ.); Київ — Kyiv (англ.); Хрещатик — Khreshchatuk (англ.), der Chreschtschatuk (нім.); Бесарабка — Besarabka (англ.), Молдаванка — Moldavanka (англ.); Подол — Podol (англ.); Річ Посполита — Rich Pospolyta (англ.), Запорізька Січ — Zaporizhian Sich (англ.); Дніпро — the Dnipro (англ.); Хортиця — the Khortytsia (англ.); Харків — Kharkiv (англ.)*.

3. В основу перекладу 18 % досліджуваних топонімів англійською мовою та 17 % німецькою було покладено принцип урахування внутрішньої форми, що реалізовувався за допомогою прийому калькування. Наприклад: *Чорне море — the Black sea (англ.), das Schwarzes Meer (нім.); Майдан Незалежності — the Independence Square (англ.), der Platz der Unabhängigkeit (нім.); Лівобережна Україна — Left-bank Ukraine (англ.), die Linksuferige Ukraine (нім.)*.

4. Власне принцип графічної подібності (принцип транслітерації) лежить в основі перекладу 22 % англійською та 23 % німецькою: *Буг — the Bug [bvg] (англ.), der Bug (нім.); Україна — Ukraine (англ.), die Ukraine (нім.)*.

5. Принцип урахування історичної традиції номінації географічного місця (метод традиційного найменування) виявився більш характерним для перекладу одиничних центральних топонімів — відповідно 15 % топонімів перекладались таким чином англійською та 13 % німецькою. Напр.: *Дунай — the Danube (англ.), die Donau (нім.); Дніпро — the Dnieper (англ.), the Dnepr (англ.), der Dnepr (нім.); Харків — Kharkov (англ.), Charkow (нім.); Карпати — the Carpathians (англ.), die Karpaten (нім.); Крим — the Crimea (англ.), die Krim (нім.)*.

З огляду на зазначене вище було б доцільним переглянути українські топонімічні назви, перекладені англійською та німецькою мовами до 1990 р., і адаптувати їх до нової системи транскодування, дотримуючись принципу відображення національно-мовної приналежності українського етносу. Перспективою подальшого досліджен-

ня є опрацювання проблеми перекладу різних видів українських топонімів та варіативності їх ономастичних відповідників на матеріалі інших германських і романських мов.

ПОСИЛАННЯ ТА ПРИМІТКИ

1. Великий сучасний німецько-український, українсько-німецький словник. — Донецьк: БАО, 2009. — 944 с.
2. Іваніна Т. В. Методи формування ономастичних відповідників при перекладі топонімів (на матеріалі англо-українських словників) [Електронний ресурс] / Т. В. Іваніна // Філологічні трактати. — 2010. — № 1. — С.118–120. — Режим доступу до ресурсу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Filtr/2010_1/10itvaus.pdf.
3. Українсько-англійський словник: близько 200 000 слів. — Вінниця: Нова Книга, 2009. — 1040 с.
4. Heikki S. Translation of Proper Names in Non-fiction Texts / Sarkka Heikki [Електронний ресурс] // Translation Journal. — Режим доступу до ресурсу: <http://accugapid.com/journal/39proper.htm>

Стаття надійшла до редакції 26.09.2017